

UNITÁRIUS ÉLET

XV. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

1961. JANUÁR HÓ

Egyházunk államsegélye az 1961. évre

Lapunk olvasói előtt ismeretes, hogy már évek óta esedékes lenne az állammal kötött egyezmény szerinti államsegélynek ötvenszázalékos csökkentése. Egyházunk vezetésének kérésére a Forradalmi Munkás Paraszt Kormány az 1961. évre is eltekint az Egyezmény szerint esedékes 50 százalékos csökkentéstől. A népgazdaságunkban általánosságban érvényesülő takarékosági szempontok szem előtt tartásával biztosított államsegélyért Egyházunk vezetősége már kifejezésre juttatta köszönetét, nem mulaszthatjuk el azonban, hogy ezen a helyen mi is ne tolmácsoljuk unitárius közösségünk háláját államunk iránt.

Az államsegély további folyósítása biztosítékot nyújt arra nézve, hogy egyházunk 1961-ben is akadály nélkül végezheti szolgálatát, s egyben bizonyítéka annak a kölcsönös megértésnek és jóviszonynak is, amely az állam és egyházunk között változatlanul fennáll.

Pásztorlevél

Pásztorlevelet intézett híveihez **Pethő István** püspöki helynök az új esztendő alkalmából. „Mint ahogy az esztendők is szorosan egymásba fűződnek, éppen úgy mi is egyenként szervesen beletartozunk az egész emberiség nagy világközösségébe — hangzik a pásztorlevél. — Tehát nem csupán a magunk egyéni dolga, hogy egyénenként milyenek vagyunk, hogy a kötelességünket miként teljesítjük, hogy milyen erős a hitünk, milyen bizakodó a reménységünk, milyen becsületes és igaz az emberségünk, szóval milyen az életünk, mert az egész emberiség mind olyan emberekből áll, mint amilyenek mi vagyunk. Elsősorban tehát mindannyiunknak arra kell törekednünk, hogy a magunk lelki és szellemi portáján teremtsünk rendet, nyugalmat, békét, biztonságot. Döntsük el magunkban — szól a továbbiakban a pásztorlevél — az igent és a nemet, a békét és a háborút, a szeretetet és a gyűlöletet, egy szóval mindazt, amivel hozzá kívánunk járulni az egyetemes emberi élet további alakulásához. Cselekedjünk hát szüntelenül az Isten dolgait, hogy bennünk és általunk legyen áldott anyaszentegyházunk és nemzeti közösségünk élete a már beállott új esztendőben, melyben adjon Isten mindnyájunknak jó egészséget s az egész világnak békességet” fejeződik be a pásztorlevél.

Egyházköri Tanácsok nyilatkozata

A Magyarországi Unitárius Egyházkör Tanácsa karácsony és az új esztendő közötti időben tartott ülésében foglalkozott a moszkvai békekiáltvánnyal. Ez a megnyilatkozás a világban szerteszét élő milliók igaz lélekéből fakadó békevágát fejezi ki és így benne a saját hangunkat is felismerjük. Örvendünk annak, hogy más világnézetet valló emberekkel együtt mondhatjuk el hívó emberségünket tanúsító érzésként azt, amit a kiáltvány így juttatott kifejezésre: „Napjainkban nincs az emberiségnek halaszthatatlanabb feladata mint az, hogy harcoljon a rakéta- és atomháború ellen, az általános és teljes leszerelésért, a béke fenntartásáért”.

Allást foglalunk a gyarmati népek szabadsága mellett, és szükségét látjuk annak, hogy a világ jóakarátú emberei világnézeti felfogásra való különbség nélkül összefogjanak a béke érdekében, hogy együttes erővel hárítsák el a háború veszedelmeit. Hisszük, hogy „a népek elérik a béke megvédésének nemes és hön öhajtott célját, ha egyesített erővel, állhatatosan és aktívan harcolnak a békéért, s a népek barátságáért”. E vonatkozásban jelentősnek tartjuk a prágai keresztény békekonferencia eddigi előkészítő munkáját. Örömmel tekintünk a prágai keresztény békevilággyűlés elé, mely a jövő év derekán Kelet és Nyugat egyházainak képviselői jelenlétében előbbre fogja vinni azt a munkát, amit az egyházak e téren kifejtethetnek. Ehhez a munkához egyházunk támogatását megadjuk és abban szívesen részt vállalunk.

Híveink hazánk polgárai s mint ilyenek részesei népünk igaz törekvéseinek. Mint egyházunk tagjai és mint hazafiak a reánk virradó új esztendőben is azon fogunk munkálkodni, hogy a béke erői továbbra is főként maradjanak a háború erőivel szemben. Hisszük, hogy a kiáltvány, mely a béke védelmében felhívással fordul „minden emberhez, függetlenül politikai és vallási meggyőződésétől, függetlenül nemzetségtől és bőrének színétől, mindazokhoz, akik szeretik hazájukat és gyűlölik a háborút” — hozzánk is szól. Válaszképpen kijelentjük: 1961-ben is hirdetni fogjuk, hogy

„a háború nem elkerülhetetlen,

a háborút el lehet hárítani, a békét meg lehet védeni és tartóssá lehet tenni”.

Üdvözljük mindazokat, akik ebben a szellemben fognak a jövő évben munkálkodni.

A mi esztendeinknek napjai

Esztendő elején mindig az a legizgalmasabb kérdés, hogy mire visszük az új esztendőben? Itt áll előttünk egy gyönyörű nyílt tér: 365 napnyi szűzföldje az örökvaló időnek. Felkínálkozik, hogy tegyünk vele, amit akarunk. Engedelmes és alkalmas mindenre. Olyan, mint az agyag a fazekas korongján — csak éppen annyi különbséggel, hogy ha elrontjuk, nem lehet újra gyúrni, hogy ismét korongra tegyük és újra formáljuk. Tudatosan, vagy öntudatlanul benne izzik egész lényünkben a kérdés: Mit kezdünk ezzel az új esztendővel? Hogy fogjunk hozzá s mitévők legyünk, hogy ez valamikép-

pen jobb, nyugalmasabb, békességesebb, termelékenyebb s így eredményesebb — ahogy mondani szoktuk — boldogabb legyen, mint a tavalyi volt? Nem arról van szó, hogy a múlt év — legalább nekünk — nem lett volna jó. Hiszen békében dolgozhattunk egész éven át. Nem zavart meg semmi a munkában, vagy az imádkozásban. És ha voltak is nehézségeink, azok rendszert az élet természetéből adódtak s azért voltak, mert itt élünk ebben a nagyszerű, de rejtelmes, titokzatos anyagi világban, melynek ugyan ezer csínját kiismertük már, de legalább még annyi ismeretlenség

van benne. Ezek pedig sokszor keresztülhúzzák számításainkat. Tudjuk tehát, hogy még mindig lehetnek előre nem látott akadályok, de mégis szeretnők, ha ez az év valahogy másabb, jobb, még kedvünkrelátóbb lenne, mint az összes eddigiek együtt. Mit tegyünk hát? Hogyan vágjunk neki ennek az ismeretlen meredeknek? Ha gondosan átvizsgáljuk terveink matematikai számításait s megbizonyosodhatunk, hogy nincs hiba bennük. Ha számbavettük feladatainkat és vállalkozásainkat s azokhoz hozzámértük testi és lelki adottságainkat, fizikai és szellemi képességeinket s tudjuk, hogy megbirkózhatunk velük. Ha gondosan ügyelünk, hogy ne ejtsünk hibát sehol s okosan és megfontoltan végezzük mindig minden ténykedésünket, akkor úgy lesz minden, ahogy mi akarjuk. Szép lesz az esztendő és gazdag s az élet boldog és nyugodt, békés, megelégedett. Igen! Csakhogy jórészt így volt ezzel minden nemzedék. És mégis milyen szerencsétlen korszakok csúsztak be a történelembe az idők rendjén. Engesztelhetetlen, sötét, fekete évek. Poshadt, penészes lelkű, fanyar századok. Miért? Miért nem tudott minden nemzedék olyan boldog lenni, mint amilyen szeretett volna? Miért nem volt minden esztendő olyan szép, napfényes életű, tündöklő ékességű, mint amilyennek megálmodta a szilveszteri éjszakák, vidám, pajkos, jókedvű, mulatós népe?

Azért, mert sohasem az esztendők teszik boldoggá vagy boldogtalanná az embereket, hanem az emberek teszik széppé, vagy szomorúvá az esztendőket. Így tehát az esztendők mindig csak olyanok lehetnek, mint amilyenek maguk az emberek.

Az ember pedig az utóbbi néhány évtized alatt ropant sokat fejlődött. Kiszélesedett horizontja már majdnem átöleli az egész kozmikus világot. Technikájával bámulatos dolgokat produkál. Filozófiájából ki-

hagyta mind a képzeletbeli dolgokat s okfejtése a való világ logikáján épül fel. A postulátumok, az ideák és a magától való dolgok elvesztették értelmüket és az elkorhadott eszmények humuszából reális tudományok sarjadtak ki, hogy káprázatosan gazdagítsák meg a mai ember tudás- és ismeretvilágát. Elmondhatjuk hát, hogy ennek a nemzedéknek minden adottsága megvan ahhoz, hogy valóban boldog lehessen. És mégis tele van az életünk bizonytalanságokkal s a veszélyek úgy megnöttek körülöttünk, mint az árnyak alkonyat idején. Mi tehát a tennivaló? A mi unitárius hitvilágunk és egész életszemléletünk azt mondja erre a kérdésre, hogy újra meg újra vissza kell térjünk minden szép és jó, de minden rossz és veszedelmes dolog forrásához, magához az emberhez. Az esztendő most még csak olyan, mint egy újszülött gyermek, de az ember fogja nevelni és ő tölti meg életét tartalommal napról napra. Éppen ezért tehát valahol itt van a lényeg. Itt van a titka a boldog új esztendőnek: az embereknek és a napoknak. Mint ahogy minden embernek, úgy minden napnak is külön felelőssége van. Aki az utolsó dekádban akar behozni és elintézni mindent, annak sohasem lehet boldog az esztendő a maga teljességében, mert minden napnak megvan a maga külön gondja, melyet ha elhanyagoltunk, másnap már nem lehet jóvátenni. Úgy végezzük hát a dolgainkat egész éven át, hogy szüntelenül lebegjen a szemünk előtt a tudata annak, hogy az egész nagyvilág-közösségnek egy embernyi részéért minden nap mindnyájan egyenként felelősek vagyunk. Ez a felelősségtudat segítsen, hogy valóban boldoggá és békessé tegyük a beállott új esztendőt.

Ehhez adjon Isten erőt és jó egészséget mindnyájunknak.

Pethő István
püspöki helynök

Az evangélium fényénél...

„Ezt mondja az Isten: kitöltök az én lelkemből minden testre és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok, és a ti ifjaitok látásokat látnak és a ti véneitek álmokat álmodnak.” (Csel. 2:17.)

„És lakozik a farkas a báránnyal és a párduc a kecskefiúval fekszik, a borjú és az oroszlánkölyök együtt lesznek, és egy kis gyermek őrzi azokat.” (Ezsaiás 11:6.)

Új év kezdetét jelzi naptárunk, de változást, újat hiába keresünk az évek számszerű múlásában. Az idő végtelen síkján a naptári évek csak figyelmeztető szimbólumok, hogy az életet nem lehet megállítani. Hogy az állandóság nem valóság, csak fokozati meghatározás. Az új, a világmindenség örök törvénye. A megújulás, az életnek, az ember életének lényege. „Vetkőzzétek le az ó-embert — hív az apostol — és öltözzétek fel az új-embert.”

„De hogyan — kérdezhetik sokan —, hogy kapcsolódhatunk mi egyénileg bele a megújulás végtelen folyamatába?” Olvassátok a próféták válaszát, mondani-valóim bevezetőjéül írtam oda: álomlátásokban! Nem hiú álmodozásokra gondolok, melyeket jóllakásról, gazdagságról, hatalomról szövögetünk nyomorúságos életkörülmények között a szükség napjaiban, hanem álmokra, melyeket nagy célok, jövőt formáló tervek valószínűsítéséről, prófétai ihlettel álmodunk. Életünk mai formája, kultúránk, tudásunk káprázatos alkotásaink, mind-mind ilyen álmok valószínűsítései. Nemzedékek sorozatos álmai az emberiség jövőjéről, a megigazult ember jobb világáról. Itt van bennünk ez a látási képesség, lényünk szerves része és nyilatkozik valahányszor válság fenyegeti az emberiséget.

Ez a csodálatos erő működött Jézusban is, mikor elhagyta az ácsmühelyt letette a megélhetést, biztos kenyeret adó szerszámokat. Követte lelkének titkos sugallatát s elindult, hogy megszabadítsa az emberiséget

nyomasztó terheitől. Látások égtek benne, melyek legélesebben világítottak az utolsó órák szorongatásai között, a Gecsemáné kertjében. Álmokat látott egy jobb világról, Isten országáról, lelkében életre támad és testet ölt cselekedeteiben.

A jézusi álmok beteljesedését várjuk ma is a jövő felé fordított aggódó tekintettel. Úgy érezzük, mintha ott térdelnénk mi is véle a Gecsemáné kertjében remegve a holnap kenyéréért s aggódva a felgyógyulásáért annak, ki szívünkhöz oly közel áll. Félünk, hogy elpusztul a hajlék, mely otthont biztosít családunknak. Elveszítjük a „biztonság” érzetét, ha kitekintünk a forrongó nagyvilágba. Ma mind ott járunk a halálfélelem Gecsemáné kertjében s az atomfelhő, mint óriás kereszt árnyéka borul fölénk. A kishitűek kétségbeesetten ássák, mélyítik az óvóhelyeket, hogy a maguk életét biztosítsák. De akik hisznek a látomásokban, erőt és bátorságot merítenek a jézusi álmokból, melyeket így fogalmazhatunk meg mai nyelven: általános leszerelés, világparlament, nemzetközi rendőrség, és nem találják utópisztikusnak a prófétai látást egy új világról, mikor az igazság öleli át a világot „és lakozik a farkas a báránnyal és a párduc a kecskefiúval fekszik és egy kis gyermek őrzi azokat”. Bizonyos, hogy új világot teremt a magára talált ember, melyben nők és férfiak, öregek és fiatalok, népek és nemzetek, fehérek és színesek békében és szeretetben élnek együtt.

Mi ez? Prófétai kitekintés a jövőbe? Álom? Nem, kedves testvérem, nem álom, hanem valóság, ha hiszel benne. Örömmel számolunk az új esztendő boldogságáról. Mert „elvész a nép, mely látások nélkül való”.

Rázzuk le látomásainkban korlátozottságunk terhét, gyógyuljunk ki a lelki vakság végzetes betegségéből. Lássunk magunk előtt szüntelen egy jövőt, mely vonzóbb, boldogabb, tökéletesebb, mint a küzdelmes jelen. Lássuk meg ezt a jövőt, az egyéni munkával és áldozatokból felépített jövőt, hogy jelenünkben semmiféle áldozatot se tartsunk nagynak, sem terhesnek, sőt fájdalmasnak sem annak eléréséhez. Ámen.

Győrfi I.

A korondi templom födele

Történettudósaink, Kanyaró Ferenc és Vass Miklós a **Keresztény Magvetőben** közzétették azokat a hiteles iratokat, amelyek a korondi unitárius templom elvételeéről szólnak.

1719-ben történt a szomorú esemény. Akkor a nemzeti fejedelemség megszűnése után, Erdély a bécsi császárság főhatalma alá tartozott. A kormányzást erdélyi emberekből szervezett kormánysszék (gubernium) gyakorolta megszálló hadsereg, ellenséges tábornokok ellenőrzése alatt. A katonák tették a javaslatokat Erdély jogainak a megnyírbálására.

A mondott évben a bécsi udvar utasította az erdélyi kormánysszéket, küldjön vallásügyi bizottságot Korondra. A bizottság állapítsa meg, melyik felekezet van többségben, a katolikus-e vagy az unitárius? A templomot annak a felekezetnek a birtokába kell juttatni, amelyiknek nagyobb a lélekszáma.

A katolikusok előzőleg már bizalmas utasítást kaptak a bécsi tervekről s a császári katonaság segítségével könnyen költöztethető katolikus családokat telepítettek a falu végére. Így a bizottság a megszámlálásakor a katolikusokat találta többségben s az unitárius templomot a katolikusoknak adta át. A templom elvétele nagy riadalmat keltett a környék unitáriusai között. Korond a havasaján, az unitárius vidék szélén fekszik, talán azért támadt rája először a császári politika. (A farkas a nyájtól félreszakadt juhok kapja el leg hamarabb.) De nem folytatják-e tovább az erőszakot, nem háborítják-e meg a Nyikó, Gagyvize, Kisküküllő unitárius falvait? Bárcsak a korondiak új templom építésére szánják magukat, hadd lássák a bécsi békeháborítók, hogy nem olyan könnyű az unitárius hithűséget megtörni! Segítséget is izentek. Mivel Korond földjén a gabona nem terem bőségben, élelmiszert ígértek a fogadott munkásoknak és miveseknek. Különösen a legközelebbi szomszéd, Énlaka, tanúsított nagy együttérzést és segítőkészséget. Jóleshetett az unitáriusoknak, hogy odahaza is jóakarattal tapasztaltak. A katolikus falusfelek kinyilatkoztatták, hogy ők is részt vesznek a munkában, osztoznak az építési költségekben. Nosza hát nekifogtak a templom építésének. Nyár utóján nagy vásár esik Korondon, az összesereglett sokadalmas népnek volt min öröme! Az épület szarvazat alatt volt már. A befödés is komoly feladat, de az hamar kitelik a korondiak testvéri buzgóságából.

A befödés körül mégis történt valami, aminek emlékét külön megőrizte a szájhagyomány. Régen megboldogult történetírónknak, Kanyaró Ferencnek és Vass Miklósnak a szelleme bocsásson meg, hogy ezt a hagyományt az ő írott adataihoz csatolom. A vásár után pár héttel az énlaki kurátor Udvarhelyt találkozott a

korondi kurátorral. A korondi szekéren ült, hazafelé indult. A kolléga rájaköszönt s intésével megállásra kérte. Jóemberesek voltak, atyafiságosan megkérdezték egymást. A lovak azonban hazafelé sietősebbek szoktak lenni, meg-megrántották a szekeret.

— Hát a templommal mennyire vannak? — tért a tárgyra az énlaki.

— Hála Istennek már befödöttük szalmával.

— Szalmával? — hökkent meg az énlaki.

— Nem akartuk, hogy az őszi esőzés födetlenül találja. No, Isten áldja, kedves kollégám! — engedte meg türelmetlen lovait a korondi.

Az énlaki kurátor magában is hüledezett — szalma-födél a szép, új templomon! De otthon keltett csak nagy mebotránkozást a hír elmondásával. Szalma-födél Korondon, ahol annyi fa van zsindelyfaragásra, vagy cserép égetésre! A díztelen födél minden járókelőnek a szemébe ötlök. Az egész unitárius hitfelekezet tekintélyének ártanak vele.

Mindezeknek gondjában és mérgében elhatározták, hogy a kurátor az egyházfival menjen át Korondra s intse meg a hitrokonokat a helytelen elintézés miatt. Szép őszi idők járnak, hamarjában kivethetik azt a néhány ezer cserepet.

Mindjárt vasárnap délután fölkerekedett Énlakán a két egyházi férfiú. Nincsen messze Korond, csak ehejt túl a Firtos hegyen. Amint a túlsó oldalon kilükkentek a hegy mögül, csak megálltak s egymásra csodálkoztak. Az új templom ékes, piros cserép virított. Olyan volt a templom födele az elvett, régi templom födele mellett, mint a friss rózsanyílás a hervatag mellett.

Az egyházfi megszólalt.

— Ne menjünk tovább, térjünk vissza a jó hírrel.

— Dehogy térünk! — kötötte magát a kurátor. — Megkérdezem a koronditól, azt érdemeltem a fáradozásaimért, hogy elbolondítson?

Az atyafiakat együtt találták az új templom mellett.

— Jöjjön, jöjjön, kollégám! — intett az énlaki. — Miért mondott nekem akkora hamisságot az udvarhelyi piacon?

— Én hamisságot?

— Azt mondta, hogy a templomot szalmával födeték be.

— Dehát az tiszta igazság! A templomot szalmával födöttük be: Szalma János atyánkfiával. Ő a falu cserpező mestere: Szalma János...!

Az énlaki savanyúan mosolygott, mint akit jól megtérfáltak. De biztatást mondott.

— No jól van, ha már székely módon tréfával tudjátok igazítani a bajt, akkor újra lábra kaptok a császári zsarnokság ütéséből.

Gyallay Domokos

Egyházköri Közgyűlésünk régi érdemes tagját, volt Nyugdíjbizottságunk egykori tevékeny elnökét vesztette el dr. Gyulay Tiborban, aki Békéscsabán 73 éves korában váratlanul távozott az élők sorából. Nemes tartalmú életének tiszta lángját éppen akkor oltotta ki a kérlelhetetlen halál, amikor szerte a világon az „Isteni Gyermekek” érkezésének boldog örömeiben égtek az emberi szívek. Pályafutása során, bárhová is állította a sors, teljes értékű ember, egész férfi volt. Nem az éppen betöltött állás adott neki

Dr. Gyulay Tibor

rangot és súlyt, széleskörű tudásával, európai műveltségével ő szerzett tiszteletet és elismerést mindenkor munkakörének. Ismereteinek gazdagsága rendkívüli szociális felelősségérzettel s a közéleti pályán kivételes szerény emberi magatartással párosult. — A szamosmenti szülői hajlékból hozta magával egy-

házához való ragaszkodásának cselekedetekben gyümölcsöző nemes erényeit. Édesatyja évtizedeken keresztül egyetemes egyházunknak érdemes számvevője volt.

Gyulay Tibor temetése hozzátartozóinak és tisztelőinek széleskörű részvételével december 31-én volt a Farkasréti temetőben Pethő István püspöki helynök szolgálatával.

Szeretettel méltó hálkszavú egyéniségének emlékét kegyelettel őrizzük. „Ne nyugtalankodjék a Ti szívetek”

(Ján 14:1.)

DÁVID FERENC ÍRÁSAI

II.

Dávid Ferenc írásairól írt előző cikkünkben arról szoltunk, hogy a *De falsa et vera...* c. munka szerzőségéről a belföldi szakirodalom hogyan vélekedett. Most vizsgáljuk meg, hogy a munkáról miképpen írnak a külföldi szerzők.

Bevezetőül már megjegyezhetjük, hogy e tárggyal foglalkozó újabb külföldi szakmunkák is sok téves adatot tartalmaznak. Az unitarizmus történetének amerikai kutatója, E. M. Wilbur professzor, általánosságban azt állapítja meg, hogy e könyv több szerző műve és Blandrata és Dávid a szerkesztői. E megállapításhoz fűzött lapalji jegyzetben Wilbur tovább megy és arról tesz említést, hogy helyes feltételezésnek látszik az az állítás, hogy az első könyv, a kritikai rész szerzője Blandrata, a második könyv több szerző műve. E megállapításnál Wilbur elsősorban hiányos magyar tudása vezette félre, mert hiszen Dávid Ferenc magyar nyelvű, saját neve alatt kiadott munkáit — elsősorban a „Rövid Magyarázat” című, 1567-ben megjelent művét — nem tudta összehasonlítani ezzel a latin nyelvű munkával. Végül Wilbur is, mint általában a magyar nyelvben nem járatos külföldiek, hajlamosak annak az általánosításnak a hangoztatására — amitől egyébként több magyar szerző sem mentes —, hogy a magyar unitárius gondolkodás megindítója nem Dávid Ferenc, hanem az olasz humanista tudós és orvos, Blandrata György lett volna.

Stanislaus Kot, évtizedek óta Párizsban élő lengyel tudós, a XVI–XVII. századi lengyel kultúrtörténet alapos ismerője, aki Wilburhoz hasonlóan a két világháború közötti időben a kolozsvári unitárius könyvtárban és egyházi levéltárban is kutatást végzett, ennek ellenére, néhány éve megjelent és Servetusnak a lengyelországi és az erdélyi unitarizmusra gyakorolt hatását vizsgáló tanulmányában, a *De falsa et vera*-t Blandrata művének tartja s annak egyes fejezetein Servetus hatását véli felfedezni. Amennyire téves a megállapítás első fele, annyira igaz a második, hiszen úgy Dávid, mint más kortárs szerzők művein Servetus hatása — mint Blandrata teológiai nézetein is — felismerhető.

A belföldi és a külföldi szerzők nézeteinek, valamint az egyes fejezetekkel kapcsolatos később ismertető vizsgálatásaink összegezése alapján általánosságban megállapíthatjuk azt, hogy e munka egyes fejezetei több szerző tollából származtak. Mai kifejezéssel élve, Dávid Ferencet e tanulmánykötet szerkesztőjének te-

kinthetjük. Nincsen kétségünk aziránt sem, hogy Dávid a szerkesztés munkája során igénybe vette, e kötet kiadása idején már néhány éve a fejedelmi udvarban megtelepedett, s vele baráti kapcsolatot tartó erős humanista műveltségű és a külföldi antitrinitárius írók nagy részét személyesen ismerő Blandrata György tanácsait is.

Egyik régebbi előadásomban már rámutattam arra — elsősorban néhai professzorom, dr. Borbély István forrástanulmányait alapul véve —, hogy Dávid Ferenc nem Blandratától „tanulta” az unitarizmust, vagy annak korai megjelenési formáját, az antitrinitarizmust. Sőt tovább menve, nem Blandrata volt az, aki Dávidnak „kezébe adta” Servetus főművét, a *Restitutio Christianismi*-t, ezen keresztül rávezette Servetus felfogásának a tanulmányozására. Dávid wittenbergi egyetemi éveinek az idején tanuló társa volt e kor két igen jeles antitrinitárius vezető személyiségének: az olasz Socinus Laeliusnak és a lengyel Pauli Gergelynek. Elképzelhetetlen, hogy Dávid, aki kora fiatalságától kezdve kereső és kutató lélek volt, a wittenbergi egyetemen ne ismerkedett volna meg e két jeles antitrinitárius gondolkodóval. De még ha valaki, a következtetésnek ellene is mond, hiszen Dávid levelezését az ellenreformáció elpusztította és csak Paulival folytatott levelezésére való utalásnak van korabeli nyoma — van még egy következtetés, mely szintén helytállóan látszik. Az egyetem szellemi vezére Dávid wittenbergi tanulmányának idején Melancthon volt. Ismeretes, hogy Melancthon már Servetus ifjúkori műveinek a megjelenése utáni években írásban is felép az antitrinitárius megnyilatkozások ellen.

Ezt a feltételezést megerősítették a szintén lengyel származású, de német nyelvterületen munkálkodott jezsuita: Stanislaus Dunin von Borkowski kutatásai. Említett szerző művei a harmincas években jelentek meg egy alig ismert osztrák jezsuita intézet 75 éves fennállása alkalmából kiadott, nagyobb közönség kezébe alig került emlékkönyvében. A budapesti katolikus hittudományi akadémia könyvtárában sincsen meg e mű, s ezt a Széchenyi Könyvtár szívessege folytán tanulmányozhattuk, mely kérésünkre külföldről meghozatta. Dunin Borkowski megállapítja, hogy a XVI. században nagy szerepre jutott unitarizmus eredeti gondolkodói: Servetus, néhányan a kevésbé ismert korai antitrinitáriusok közül és Dávid Ferenc voltak.

De falsa et vera egyes fejezetei szerzőségének a kérdésével egy későbbi cikkben fogunk foglalkozni.

Ferencz József

HÍREK

ÚJÉV ALKALMÁBÓL az Egyházköri Tanács tagjai a nagybudapesti lelképásztörök és gondnokok küldöttsége köszöntötte egyházunk vezetését. Pethő István püspöki helynök és Ferencz József főgondnok előtt a küldöttség jókívánságait dr. Szabó István pestiőrinci egyházközségünk gondnoka tolmácsolta, gondolatokban gazdag beszédben. Szeretetteljes szavakkal emlékezett meg a betegsége miatt távollévő dr. Gálfalvi István főgondnokról, őt, valamint Pethő István püspöki helynököt egyúttal névnapja alkalmából is köszöntötte. Az üdvözlésre a püspöki helynök rendkívül meleg hangon válaszolt.

DR. GÁLFALVI ISTVÁN egyházköri főgondnok atyánkfia állapota örvendetesen javult, olyannyira, hogy a kórházat elhagyhatta, s jelenleg otthonában van. Hazatérése alkalmából szeretettel köszöntjük.

GYÖRFI ISTVÁN budapesti lelkész betegségeiből teljesen felgyógyult, s felelősségteljes munkakörét ismét a régi buzgósággal látja el. További jó egészséget kívánunk.

A KARÁCSONYI UNNEPEK alkalmából az úrvacsora szertartása alatt Tordai Tiborné hittestvérünk mindkét templomunkban Beethoven „Isten dicsősége” és Tordai Borbély Pál „Könyörgés” című szerzeményét énekelte, Tordai B. Pál orgonakísérete mellett.

DUNAPATAJI EGYHÁZKÖZSÉGÜNK a karácsonyi ünnepek alkalmával az úrvacsorai kenyeret és bort özv. Herczegh Sándorné adományozta.

AZ EGYETEMI NYOMDA közölte egyházunk vezetésével, hogy az Unitárius Imádságoskönyvet március közepére szállítja le.

A HÖGYES ENDRE UTCAI templomunk orgonájára újabban az alábbi adományok érkeztek: özv. Albert Jánosné 50,— Ft, Batta Jánosné 10,— Ft, id. Pethő István 50,— Ft, néhai Weress Ákos emlékére unokahúgai: dr. Benczédi Ferencné Szabó Gabi, Szigethy Zsófia Kati és Szabó Illdikó 100,— Ft, Borbély Pál 50,— Ft, Almásy Anna 10,— Ft, Ivanics Sándorné 30,— Ft, Véssey Ernőné 10,— Ft, Gálffy Gábor 10,— Ft, dr. Benkó Katalin Mária 50,— Ft, Kutasi Eszter 20,— Ft, P. Z. 50,— Ft, Deák Ferenc és családja 40,— Ft, Lőrinczy Elek 50,— Ft, Névtelen adakozó 20,— Ft, Fodor Árpád 20,— Ft, ifj. Pethő István 30,— Ft, P. Buzogány Lajos 20,— Ft, dr. Balogh Pál 10,— Ft,

Kríza Kálmán 20,— Ft, Győri Béla 50,— Ft, Mann Géza 100,— Ft, Miklós Károly 10,— Ft, Szabó Józsefné 20,— Ft, id. dr. Nyíredy Géza 10,— Ft, Sebestyén Istvánné 10,— Ft, Simon Dénesné 20,— Ft, dr. Kiss Éva és dr. Gáspár Istvánné 100—100 Ft.

NYUGDÍJALAPUNKRA befolyt adományok: P. Buzogány Lajos 20,— Ft, dr. Balogh Pál 10,— Ft, özv. Pál Miklósné 2,— Ft, Prág Jenőné 5,— Ft, Pál Miklós 2,— Ft, Weltin Józsefné 6,— Ft, id. Papp József 20,— Ft, Komlóssy Gyula 20,— Ft, dr. Nyíredy János 30,— Ft, Simon Dénesné 8,— Ft.

UNITÁRIUS ÉLET részére az alábbi atyánkfiai adakoztak: özv. Wlassich Géza 50,— Ft, Badóczy Tamás 50,— Ft, Névtelen adakozó 30,— Ft, N. N. 50,— Ft, Győri Béla 50,— Ft. — A jókedvű adakozót szereti az Isten.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör.
Felelős szerkesztő és kiadó: **Pethő István**.
Évi előfizetési díj 12 forint.
Budapest, IX., Högyes Endre utca 3.
Táv.: 137—186. Csekk.: 50 561.

610830/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest